

Minner fra oppveksten ved Bellingmo stasjon

Bellingmo stoppested 1912. Bellingmo var stoppested, sjøl om det ble omtalt som stasjon. Stoppesteder hadde ekspeditør, ofte ekspeditrise. Fra v.: Borghild Pedersen (Øien) f. 1906, Hågen Pedersen (1873-1969), Goro Jonsdatter f. 1880. Huset til høyre er Mæhlum med butikken til høyre.

Litt historikk

Da jernbanen ble bygget oppover Østerdalen, strømmet det arbeidsfolk til fra mange kanter. Disse måtte ha et sted å bo, derfor var det nok mange som skaffet seg en pen ekstrainntekt ved å leie ut husvære. Av Folketellingen fra 1875 ser en at det bodde jernbanearbeidere på gårdene langs jernbanetraséen. På gårdene vestaté i Alvdal var det og innlosjert arbeidsfolk.

Det ble også satt opp mange brakker. Bare på den korte strekningen som ligger i Rendalen kommune er det nevnt 12 brakker i denne tellinga. Brakkenavnet er og gått inn i språket som stedsangivelse.

Da banen var ferdig i 1877, tok de i bruk mange stasjoner med leilighet for stasjonsmesteren. Innen Alvdal kommune var det Barkald og Alvdal. Det var dårlig med veier og ingen biler, derfor ble det også bygget boliger nær arbeidsplassen for en del av de fast an-

satte, som hadde sitt arbeid med skinnegangen. Innen Alvdal kommune var det en bolig ved gamle Barkald skole. Senere ble det satt opp en til her, som ble flyttet hit fra Imsa i 1912. Boliger var det også ved Høieggen, Bellingmo, Nyeggen, Nesteby og på Brandvålen. Disse jernbane-boligene var stort sett like og hadde tre rom i første og tre rom i andre etasje. Her bodde som regel to familier. Boligen ved Nesteby ble i anleggstida brukt som administrasjonshus for de som ledet byggingen av banen.

Mange hadde store familier, derfor er det vanskelig å forstå at de kunne klare seg med så få rom, men kravene våre har endret seg. Standarden på de hus som ble bygget i jernbanens første tid, var nok bra, etter datidens krav.

Det ble ansett som et privilegium å være jernbaneansatt. De hadde en trygg arbeidsplass og sikker inntekt, om enn ikke så høy, men det fulgte med mange goder. For de som fikk jobber der det fulgte leilighet med, var det som regel gratis hus, lys og brensel. Det var endel av lønna. Fikk de ikke leilighet, fikk de det godtgjort ved et tillegg i lønna.

Jernbanen var oppdelt i distrikter. Hamar distrikt omfattet strekningen Minnesund – Dombås – Åndalsnes og Hamar – Tynset. Dette distriktet ble kalt 3. distrikt.

I konkurranse med private butikker ble det dannet forbruksforeninger. I dette området var navnet “3die Distrikts Forbruksforening”, med butikk på Hamar. Av andre goder kan nevnes innskudds- og låneforening, gjensidig forsikringsselskap, pensjonskasse, avholdforbund, jernbanemisjon

og ikke minst sykekasse. Bedriftelhelse-tjenesten ble etter hvert godt organisert med regelmessig helsetilsyn.

Mange byer og større steder har hatt egne sangkor, korps og idrettsforeninger som engasjerte mange. Fagforeningsarbeid har vært aktivt i bedriften med svært mange foreninger oppdelt etter yrkesgrupper. Det var stor solidaritet blant personalet som var begynnelsen til mye av dette. Forsikringsselskapet, for eksempel, begynte som en brannkasse. Den startet med at personalet samlet inn penger blant de ansatte, for å hjelpe de som kom ut for katastrofen. Jernbanens ledelse la også forholdene tilrette ved etableringen av tiltak, da det var med på å sikre stabil arbeidskraft. Det har jernbanen vært kjent for. De fleste som sluttet, hadde som regel mellom 40 og 50 års tjenestetid. En kan godt si at jernbanen har vært en stat i staten.

I denne bedriften er jeg født og oppvokst, og vært ansatt i over 40 år. I min slekt har det vært mange som har arbeidet ved jernbanen. Til og med to onkler av far som reiste til Amerika på 1800 tallet begynte på jernbanen der!

Mine besteforeldre på farsiden bodde i Granviken vokterbolig først på 1880-tallet. Denne boligen hadde fire leiligheter. Fra 1914 til ca 1920 bodde mine foreldre der. De to eldste av mine søsken ble født da, men mor fortalte at hun torde ikke å føde der, for det var langt til folk. Eneste framkomstmiddel var dressin på jernbanelinja, for vei fantes ikke. De oppholdt seg hos farmor i Alvdal til fødselen var over.

Omkring 1920 flyttet de til den ene boligen ved gamle Barkald skole, deretter til Fåvang, så tilbake til Barkald. I

Granviken vokterbolig, bygd ca 1877/78, revet 1930 og flyttet til Koppang sentrum, brukt som forretning, revet 2003. Bildet er fra 1919.

Bak f. v.: Mikkel Sagblass (?), ukjent, Einar Otnes, Gurin Avlesen.

I midten f.v.: Emma Sagblass (?) på fanget Magne (?) ukjent, Anna Otnes, på fanget Gustav (1918-) Berte Marie Avlesen, på fanget Magna (1916-2000).

Barna foran f.v.: Jenny Avlesen (1915-29) Bjarne Sagblass (1917-).

(110006) Repro: Musea i Nord-Østerdalen.

1925 kom de til Bellingmo, og ble boende der til de sluttet ved jernbanen i 1952.

Vi har vært 10 søsken.

Jernbanefolk har vært et flyttefolk, så det er ikke rart mange barn kunne ha problemer når noen spurte om hvilket sted de var fra.

Bellingmo stasjon

Bellingmo ble på slutten av 1800 tallet tatt i bruk som stoppested for tog, og hadde billettsalg, ekspedisjon av gods og vognlaster samt poståpneri. Stasjonen hadde et sidespor der opp- og avlasting av vogner foregikk.

I dagligtale kalte vi Bellingmo for stasjon. Det var den ikke på jernbanspråket, men et stoppested.

Stedet var ikke med på den sikkerhetsmessige framføringen av tog, men ellers var det som en vanlig stasjon.

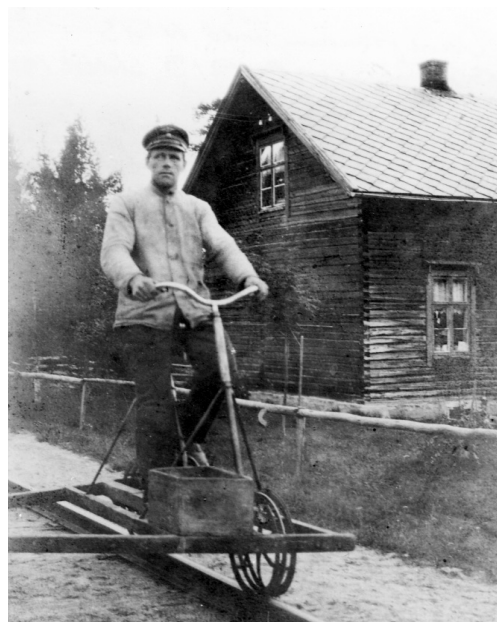
Jobben var tillagt kona til baneformannen som bodde på stedet. Hun ble kalt ekspeditrise.

I første etasje var et rom av leiligheten tatt til kontor, og venterom var bygget på. Det største rommet i leiligheten, mot jernbanelinja, ble delt i to til kjøkken og stue. I tillegg var det ett soverom. Her bodde en familie.

Hverdagsliv

Min familie bodde til å begynne med på tre rom i andre etasje. Da familien i første etasje etter en tid flyttet ut, fikk mine foreldre disponere hele huset.

Far var baneformann og mor var ekspeditrise ved Bellingmo. Når mor

Gurin Avlesen (1892-1979) baneformann NSB, begynte ved NSB 1913, sluttet 1952. Bildet er tatt ved Barkaldboligene, ca 1920, denne stod like ved Barkald skole. Boligen var flyttet hit i 1912 fra Imsa. (110005). Repro: Musea i Nord-Østerdalen.

*Berte Marie Avlesen (1893-1969).
Ekspeditrise ved Bellingmo stoppested.
Tegnet av Helge Ness etter fotografi.*

skulle ha fri, måtte hun ha avløser. To av mine søsken, Ingrid og Jenny ble opplært og fungerte tidvis som avløser. Jeg husker mest at det var Jenny (Tulla) som vikarerte. Hun avløste også et par andre steder som hadde ekspeditrise. Selv om stedet ikke var stort, var det endel å gjøre. Folk brukte jernbanen, for biler var det få av da jeg var liten.

*Jenny Avlesen (1929-1954) vikarerte for mora ved Bellingmo stoppested. Fungerte som vikar også andre steder. Bildet tatt ca 1947/50. (100487).
Repro: Musea i Nord-Østerdalen.*

*Lars Nordrum (1897-1948) på melkerampa på Bellingmo stasjon. Målespannet t. v. Bildet er tatt ca 1916. (46455).
Repro: Musea i Nord-Østerdalen.*

Om høsten ble det sendt bl.a. poteter, bær og slakt, og et gartneri på stedet sendte jevnlig sine produkter med tog. Melk som skulle til meieriet på Alvdal ble satt på lasterampa på stasjonen. I god tid før togtid kom Lars Nordrum, som bodde nær stasjonen, med målespannet hengende i stokken sin over skuldra og protokollmappa under armen. Han kontrollmålte hvert spann ved å helle melka over i målespannet og førte resultatet inn i protokollen.

Ved sidesporet ble det lastet opp vogner med sviller og kubb, og innkjøpslaget fikk om våren vogn med kunstgjødsel.

Som nevnt var stasjonen også poståpneri. Posten kom en gang pr. dag med tog sør- og nordfra. Postverket hadde eget rom i en av vognene der en postfunksjonær sorterte posten og sør-

get for at hvert poststed fikk det de skulle ha.

Dyr som skulle til slakteri ble sendt med tog til Oslo. Husker det var spennende i høstmørket med alle dyrene som stod bundet til gjerdet bak stasjonen og ventet på at toget skulle komme. Det måtte være en person i hver vogn som passet dyrene underveis, derfor fikk noen seg en billig tur til Oslo på den måten. Disse dyrevokterne fikk av jernbanen utlånt krakk og rødt signalfagg eller en spesiell parafinlampe i mørketida, som det kunne vises rødt lys med. Om reisa var gratis, var det sikkert ingen behagelig skyss, for dette var godsvogner uten den fjæringa som personvogner har. Da var det sikkert godt å ha en høysekk å sitte på under reisa.

I den tiden det var snøføre var det ikke veg som var framkommelig med bil ned til Strandgrenda. Veggen var brøytet bred nok bare til Langodden. Jeg husker Esten Øymoen med sine to hester forspent ploget var en av de som holdt et lite "trau" åpent for hesteskys om vinteren. Når noen ble syke og trengte doktor kunne det bli problemer. Noen ganger måtte far hente doktoren ved Langodden på sykkeldressin, og skyssset han tur og retur.

Det var visst en strekning ved Øykletten som var problemet, men det ble ordnet etter års "krangel".

Mange av disse jernbaneboligene hadde et flott uthus bygget i sveitserstil til fjøs. På Bellingmo hadde vi i min barndom ei ku, 3-4 sauer og ofte en gris. Han hadde eget husvære ved siden av fjøset. Vinterfåret til dyra var i andre etasje, eller låven vi kalte det. Det var mye slit om sommeren for å

skaffe nok fôr. Far og de eldste brødrene mine, John og Harald, slo med lå langs jernbanelinja, der det var en skjæring som kunne dyrkes.

Vi mindre barna fikk ikke slå med lå, men måtte dra slipesteinen når far skulle slipe. Skrekk og gru, far var så "nøye på eggen"! Graset var fint og eggen måtte være perfekt.

Alle, store og små, måtte være med og sørge for at fåret ble tørt og fraktet hjem. Det som var i nærheten av stasjonen ble kjørt med lånt hest og høyvogn på Øymoen.

Far, som var baneformann, hadde en viss strekning som var hans ansvarsområde. En tid gikk det fra et par kilometer sør for stasjonen til Bukkhammerbua ved Nyeggen. På denne strekningen var det flere steder det kunne slås gras. Da det var slått og høyet tørt, ble det fraktet til Bellingmo på ei jernbanetralle. Denne bestod av to hjul-ganger og en karm med glidelager. Oppå dette lå det en trelem som høyet ble lagt på. Denne farkosten skjøv far foran seg med sykkeldressin helt til Nyeggen. Vi små fikk sitte på, og det var bestandig moro. Det var både stigning og fall på strekningen, så litt hjelp måtte han få av brødrene mine både til å skyve og bremse.

Denne høytransporten måtte forgå mellom togene. Det var ikke mange tog den gangen, og det var ingen motoriserte arbeidsmaskiner, så alt var mer forutsigbart. Likevel var det mye stress før høylasset var tippet av på Bellingmo. Husker far var så sliten og stresset mange ganger at han kastet opp.

Da høyet var fraktet inn til uthusveggen, var det et strev å få det opp på

låven vi kalte andre etasje. Det var ikke mulig å kjøre opp låvebrua, for den var for bratt og dårlig. Høyet måtte lempes med høygaffel fra bakken til ei dør i andre etasje. Der stod en og tok mot høyet og lempet videre til oss små som tråkket sammen for å få plass til mest mulig.

Som vanlig før i tiden, tok vi mose i fjellet som ble lagt i passe lass og kjørt hjem på snøføre. I tillegg tok vi lauvkjerr som ble tørket og lagret på låven.

Dette var som å drive et lite småbruk i tillegg til jobbene som banefor mann og ekspeditrise. Vi var også en stor familie, så en skulle tro det ikke ble tid til annet enn arbeid, men TV fantes ikke og radioen ble brukt svært begrenset. Det ble likevel tid til sosialt samvær, og ikke minst kristen virksomhet. Far var en av lederne i Pinsemenigheten så lenge jeg kan huske. Søndag var det møter, og søndagsskole for oss små. På vårparten var det årlig utflukt til Øykletten, eller Søndagsskolekletten, som den også ble kalt.

Det var ikke lørdagsfri den gangen, så da far var ferdig på arbeid lørdag kl.13.00 ble det helg.

Ved søndagsmiddagen var alle samlet, og en eske med små kort med bibelvers stod på bordet.

Vi leste et vers og bad for maten. Barndomshjemmet bar preg av en enkel og sikker tro på omsorg og hjelp i hverdagen, ikke minst når det røyntet på som verst. Det bodde ofte mennesker hos oss som var engasjert i den kristne virksomheten, så det kunne til tider være folksomt.

Mormor Margrete bodde hos oss mens jeg var liten. Tidligere hadde hun vært i tjeneste flere steder og bo-

Mormor, Margrete Flatås (1870-1951), gjeter kua "Drople" ved Bellingmo stasjon. I bakgrunnen Iverstad, der Iver Rønningen bodde. Bildet er tatt ca. 1945/46. (100490).

Repro: Musea i Nord-Østerdalen.

satt bl.a. på Eggemoen og i Sveien. Hun avlastet med fjøsstell, matlaging, vask og hørte oss ungene i lekser, for det var mye pugging den tida, og så smurte hun skolematen min. Bestemor var uunnværlig og en god støtte for alle.

Først på 1900-tallet var det butikk ved Bellingmo stasjon. Denne var nedlagt lenge før min tid, men butikken med disk og innredninger stod der som før. Den var en yndet lekeplass for oss barn.

Butikk ble det igjen i 1943/44 da Leif Solvang åpnet sin kolonial. Det var til stor hjelp for folk som da slapp å reise til Alvdal for å handle. Som nevnt hadde jernbanepersonalet sine egne forbruksforeninger. For oss lå den nærmeste på Hamar. Der handlet vi regelmessig. Far hadde laget en kasse med hengslås. Denne ble sendt til Hamar med handlelapp. De hadde nøkkel, og dagen etter kom kassa tilbake full av varer. Det var ikke mye godteri-

er å få på den tiden, men da varekassa kom tilbake, vanket det som regel en pose med drops eller annet godt.

Like ovenfor stasjonen bodde Iver i den kvite stua si. Da han ble gammel og skrøpelig, gikk vi ungene med avisa til han. Som betaling fikk vi en klump brunsukker som han hadde i ei panne i stekeovnen. Det var populært godteriltskudd.

Elektrisk strøm var ikke kommet til Strandgrenda på den tiden. Vi hadde parafinlamper som måtte passes hele tiden. Ute på plattformen skulle det også være lys. Til å begynne med var det nok parafinlampe der også, men jeg husker vi hadde petromaxlampe. Den måtte pumpes opp med jevne mellomrom når lyset ble svakt.

Far hadde karbidlampe på dressinen sin ved visitasjon i mørket. Å rense denne og fylle på ny karbid og vann, sørge for parafin på lampene og bære ved, var noen av de daglige gjøremål også vi små måtte være med på. Bellingmo stasjon husker jeg som et trekkfullt tømmerhus med dårlig isolasjon i gulvet. Hjemme igjen fra skolen var det bare å sette i gang med vedbæring. Det var en stor jobb, for det var ovner i alle rom. Vann og kloakk var heller ikke lagt inn. Det kom ikke før sist på 40-tallet.

Vi hadde brønn med bømte i en wire til vannforsyning. Det var ikke få liter som ble sveivet opp i løpet av en dag. Brønnen var djup og hadde godt vann. Det hente wiren røk og bømte forsvant. For å hente den opp ble takstigen på 6-7 meter heist ned med tau. Dette var ikke nok, så en taustige ble heist ned i tillegg. En gang måtte jeg klatre ned, for å hente bømte. Det var en nifs opp-

levelse å være så langt ned i jorda, kan jeg huske.

Som nevnt var far baneformann med ansvar for en viss strekning. Lengden på denne ble justert noen ganger, men mener den var 10-12 kilometer på det meste. Denne strekningen måtte han visitere hver dag på sykkeldressin. Det var før den ble motorisert, så det var en bra daglig trimtur. Far var ingen stor jeger, men han hadde ofte hagla med seg på disse turene i jaktperioden om høsten. Det var ofte storfugl langs jernbanelinja. Husker mor fortalte fra perioden de bodde i Granviken og Barkaldboligen at far kom hjem med så mye storfugl at de gikk lei all fuglematen!

Skole var endel av tilværelsen da som nå. Det var todelt skole i Strandgrenda da jeg vokste opp, og vi gikk annenhver dag. Leksene måtte pugges, for vi var ikke så mange, og det var stor sannsynlighet for at en ble hørt hver dag. Det var å stå skolerett og lire av seg kunnskapen på nynorsk.

Om vinteren hadde vi hoppbakke på et jorde på andre siden av jernbanelinja. Da friminuttet kom, var det å komme seg raskt ut og opp i bakken. Vi rakk 2-3 hopp før Garnes blåste i fløyta til ny time. Skoleturen utpå vinteren gikk ofte til Gaupskaret. Der tok vi inn i ei tømmerkoje og spiste nista vår. Mye snø og uvær var ingen hindring for slike utflukter.

Tømmeret som skulle fraktes med Glåma ble dratt fra skogen med hest. Dette laget isete skogsveier som var fine å ake på. Ved stasjonen hadde vi en slik. Vi brukte stasjonskjelken som hadde jernbeslåtte meier. Vi startet langt opp i skogen ovenfor stasjonen,

suste over jernbanelinja og veien, ned skråninga mot elva og langt ut på isen. Togtidene passet vi og biler var det nesten ikke, så vi hadde vel en slags kontroll.

Bellingmo stasjon lå nær Glåma. Rett ut for stasjonen gikk elva stille mellom land og en holme vi kalte Vetlholmen. Elva var ikke djup her når den var sommerlita, så her var det fint å bade og vade over til holmen. Da jeg var omkring 12 år bygget jeg meg kano. Den ble litt tung, kan jeg huske, men jeg fikk den tett og fikk lov til å padle på dette området, selv om jeg ikke kunne svømme enda.

Vi hadde båt, og det gjorde at vi lærte å kjenne elva godt. Om sommeren ble det fisket endel.

Far lærte oss om strømforhold, store steiner og om hvor fisken stod. Elva gikk ganske stri midt utpå, og det var noen store steiner som vi måtte passe oss for. Storebrødrene Harald og John manøvrerte båten i stryk og mellom steiner til fiskeplassene. Far hadde støpt et anker, som vi slapp ut når vi var på fiskeplassen. Vi fisket, heiste ankeret og skiftet fiskeplass. Slik holdt vi på en lang strekning. Det var ofte bra fangster som ga god matauk. Det var mest harr å få. Ørret var mer sjelden. Far satte ut landrev også, en line med kroker med agn. En gang fikk vi en stor ørret på den, som far og jeg hadde stort strev med å få løs. Den var sterk og hadde kjørt på kryss og tvers og klusset til noe forferdelig. Gjedde stod det nær stedet vi hadde båten, og litt lenger sør ved "Bjørffettstøa". Husker Emil, som bodde i stua etter Iver, skjøt mange gjedder her med salonggevær.

Det var ikke så mye reising da jeg

var liten som det er i dag. Kan huske at det var ikke mange ganger i året jeg var så langt som til Alvdal. De turene som huskes best er nok Osloturene, for å besøke onkel og tante som bodde i Sandvika. Det var mye å se og mange inntrykk på disse togturene med kullrøyk, slagene i skinneskjøtene, stasjonene, konduktørene, stasjonspersonalet, støvet som stod rundt toget, og dama med vaskebøtte og fille som gikk og vasket vinduskarmer, bord og harde benker i kupeene. Møtet med Oslo ble overveldende og litt nifst for en som kom fra lille Bellingmo.

Det er mange minner som har brent seg fast, ikke minst fra krigsårene. Det var spennende å sitte og høre på tante fortelle om all dramatikken de opplevde.

Fra turer til Alvdal husker jeg best juleturer til farmor. Vi kjørte på sykkeldressin. Mor satt på en krakk bak far, og bror min, Bjarne, og jeg satt godt innpakket i en stor kasse midt på sykkelkelen. Bjarne var to år eldre enn meg. Vi var uadskillige, og noen kalte oss Knoll og Tott.

Vi hadde ikke så mange andre lekekamerater, men vi lekte godt sammen, og så hadde vi to usynlige kamerater med oss, Hedebora og Gudevise. Visstnok omskriving av navnene på to predikanter som ofte var hos oss. Broren min klarte forøvrig ikke å si bror da han var liten, så det ble Bobo, et navn jeg bar til jeg ble voksen.

Like etter krigen skaffet eldste broren vår, John, seg hund. Den het Rex. Han kunne ikke ha den hos seg der han bodde, så den ble plassert på Bellingmo. Han var en vilter fyr og fikk kanskje ikke den rette oppdragelsen,

men var en god lekekamerat. Han ble litt bortskjemt av noen av konduktørene som kjørte på Rørosbanen. På den tiden gikk det tog som ble kalt blandettog. Det var tog med både gods- og personvogner. Hunden ble godvenn med særlig en konduktør. Hver gang toget han kjørte kom, satt hunden på trappa og ventet, for han visste at det vanket en godbit, som regel ei kjøttkake. Var konduktøren litt sen ut fra toget, ble hunden utålmodig og gikk inn i toget for å hente det han visste han skulle få. Selv om han var et stykke vekk fra stasjonen, måtte han hjem da han hørte toget kom. Dessverre ble det hans bane, for han sprang midt i skinnegangen.

Broren Bjarne ble heller ikke gammel, bare 12 år. En medfødt svakhet gjorde at han bl.a. ikke vokste så fort. Jeg vokste fra han, noe jeg syntes var flaut, for jeg visste ikke årsaken, og at han ikke kom til å bli gammel.

Det er mange andre minner også, ikke minst fra krigsårene, men det får

bli en annen gang.

Bellingmo stasjon er borte. Revet er også fjøset, godshuset og sidesporet. Hele miljøet fra barneåra er slettet.

I sommer var jeg på gamle tomter, for en slektning, som var endel på Bellingmo i barndommen, hadde lyst til å se igjen stedet. Det var en litt vemodig opplevelse. Vi visste at husene var borte, men at alt skulle være så totalt endret var et sjokk. Området der husene hadde stått og haven som jeg syntes var så stor, alle spor var borte. Hele området var gjenvokst med høy tett løvskog, nesten urskog. Denne koselige plassen som for nesten 130 år siden ble ryddet og bebyggt, der det var liv og røre og butikk, hadde naturen tatt tilbake og stillheten rådet. Ingen ting kunne fortelle oss historien. Samfunnsutviklingen har sin pris. Det som engang var, blir borte og glemt.

Annar Avlesen

2560 Alvdal

tidligere jernbaneansatt

Hunden "Rex" venter på toget og kjøttkaka. (100499). Repro: Musea i Nord-Østerdalen.

Til høyre Annar Avlesen f. 1937, med katten i margarin-kassa, ca 1940. (46452).

Repro: Musea i Nord-Østerdalen.